

Tagarada u Rutu Ukukpa u kadyanshi

Tagarada u Rutu alabari a da a kumaci ku Sama'ila a a'ayin a tagarada u Aza a Afada, a'ayin a da ama a Kashila a kpatalaka yi kucina. Kumaci ku nala ki a tuwa ta a wokoi n kalen cika a asu u aza a Isara'ila, kpaci uza u te a asuvu a mmuku n tsikaya n Rutu aya Dawuda magono. Uza da kpam u yain manyan a tagarada u na vi aya Na'omi, uza da u rongoi a ilyuci i Batalami a Sama'ila eyi n vali u ne n alobo a le a re. Shegai ili i kashina i matsa mai wa, aku a purai ve ubana a uyamba u Muwabu. Vali u Na'omi u ba u kuwai de, aku alobo a ne a zuwusai aka a aza a Muwabu. Rutu wa ta a asuvu a aka a nala yi.

Alobo a Na'omi ama a re a le gba dem a kuwai a Muwabu vi, aku u yawunsai u gono a Batalami. Shegai Rutu wenikei Na'omi uciga an u 'yuwain ushamgba a Muwabu u zami vali u roku, u banai kabolo n eyi a Batalami vi. Ili i'ya i buwai a tagarada vi i wenike ta tyoku da Rutu yain iyolo i roku i uza u ikebe, kumaci ku evu ku Na'omi uza kala Boza.

An u wokoi aza a Isara'ila a'a ta n agadu icun kau-kau, ili i roku a tagarada u Rutu vi i takpa ta kau n agadu a tsunu. Tyoku da mele ma Kashila mari, a wushunku aza a Muwabu a woko aza a Isara'ila wa. Shegai tagarada u na u wenike ta tyoku da Rutu akaya a pige a Dawuda magono,

uza u aza a Muwabu u wokoi ushadangi n ukuna u mayun a asu u Magono ma Zuba, u wokoi dem a asuvu a aza a Isara'ila. Agadu a roku a le kpam a ɗa, mele ma Kashila ma dana ta u kana ta acimbi a asaka ili i kashina i le i roku a ashina, tsara aza a unambi a tuwa a 'yara. (Adkp 19:9-10; 23:22; U.Ml 24:19-22.) Agadu a le a ɗa dem, vali kuwa baci u asakai uka, u kana ta utaku ko vangu u vali vi u sotuku uka vi, tsara u kangu kpam u banga uka vi. (U.Ml 25:5-10.) Agadu a roku a le kpam a ɗa, u kana ta kumaci ku vuma ɗa u kuwai vi u kirana n aza ɗa a buwai a kumaci ki. Uza kuwa baci a asuvu a kumaci kpam wari n uyamba, u kana ta kumaci ku ne ku gono ku wusuka kumaci ku uza ɗa u kuwai uyamba vi. U kana ta dem u zuwa marana mi, u bidya kpam ucanga vi na mmuku mi dem. Gba ili i nala yi i ne i'ya wa, shegai i kumaci ku uza ɗa u kuwai vi ɗa. Agadu a roku a ɗa, nkoshi ma ilyuci alya a ka dusuku a utsutsu u ilyuci a sheshi, aku a kida ugana a ukuna vi.

Ili i'ya i'ari pini a tagarada u na vi

Na'omi n Rutu a gonoi a Batalami (1:1-22)

Rutu yain ku'yaru a kashina ka Boza (2:1-23)

Rutu n Boza a dansai ukuna u iyolo (3:1-18)

Boza sotuki Rutu kpam a wokoi ikaya i Dawuda magono (4:1-22)

Elimele n aza a kuwa a ne a dusuki a Muwabu

¹⁻² A'ayin a ɗa aza a afada a ka lya tsugono tsu aza a Isara'ila, a yan ta vuma roku uza u kala Elimele, kala ka uka u ne ka Na'omi, a'a ta kpam na mmuku ma aloba n re, Malo n Kiliyo, gba le a kagali ka aza a Efurata, a ilyuci i Batalami a

uyamba u Yahuda. An a ka yan kambulu ka pige a uyamba vi, u 'yangai ubana a uyamba u Muwabu, eyi n uka u ne na mmuku n ne a ba a dusuki ve de.

³ An a yain a'ayin, vali u Na'omi vi u tuwai u kuwai, u asaka yi na alobo a re yi.

⁴ Alobo yi ama a re a le gba a zuwai nkere ma uyamba u Muwabu. Uza u te zuwai uka uza u kala Orfa, uza u ire kpam u zuwai uza u kala Rutu.* Shegai ubana ayen kupa ele pini a uyamba vi,

⁵ aku Malo n Kiliyo a kuwai. Pini nala, Na'omi wokoi utyoku u ne, vali wa la wa kpam dem mmuku ma la wa.

Na'omi n Rutu a gono a Batalami

⁶ A'ari pini, Na'omi tuwai u panai a da Magono ma Zuba ma banga de ama a ne aza a Isara'ila u naka le ilikulya. Adama a nala, u fobusoi n ajene a ne a asaka Muwabu a gono a kuwa.

⁷ Eyi n ajene a ne yi a asakai asu u da a'ari ndishi vi, a kanai ure ugono a Yahuda.

⁸ Ele pini a nwalu, aku Na'omi tonukoi ajene yi, <<Walai i gono a'uwa a isheku i de. Magono ma Zuba ma wenike da uciga tyoku da i wenikei a'ali a de na mpa.

⁹ Magono ma Zuba kpam ma zuwa i tsara a'ali, i tsara kpam uwunvuga a a'uwa a de.>>

Aku u wobo le, u tonuko le, <<U yan tsu ben.>>

A gitai kushen cika,

* **1:4 1:4** Pini a makpanda ma na mi a kasansa ko ya vali u Rutu ko Orfa wa, shegai tagarada u Rutu u wenike ta kala ka vali u Rutu ka Malo, Orfa kpam vali u ne da Kiliyo.

¹⁰ a tonuko yi, <<A'a! Tsa bana ta dem a asu u ama a vunu.>>

¹¹ Shegai Na'omi danai, <<Mmuku n va, gonoi a a'uwa a de. Ndya i zuwai ya ciga i bana kabolo na mpa? Mpa n buwa kpam ilimaci hal ma fuda ma matsaka da a'ali a da a ka sotuku da wa.

¹² Mmuku n va, walai i gono, mpa n yan de mamici, n buwa kpam uyan iyolo wa. Ko ma baci gbam n maluwa ma iyolo i roku, a dana gbam ma tsara vali n kayin ka na ki, hal n matsa mmuku ma a'ali,

¹³ ya fuda ya vana hal a gbonguro? Ya 'yuwan uyan iyolo adama a le? Nala wa yan wa, mmuku n va, unamgbukatsuma u va u la ta u de cika, kpaci Magono ma Zuba ma ma ronuko mu upana u ikyamba u na vi.>>

¹⁴ Aku a doki a gitai kushen cika. Pini nala, Orfa woboi anuku a ne, u tonuko yi u yan tsu ben, aku u lazai ugono a kuwa. Shegai Rutu gbagbalai Na'omi vi u matsai she u bana kabolo n eyi.

¹⁵ Aku Na'omi tonuko yi, <<Wundya na, utoku u vunu da wa laza de ugono a asu u ama a ne n a asu u ameli a ne. Wala vu tono yi.>>

¹⁶ Shegai Rutu danai, <<Kotsu vu folo mu n gono ko n asaka vu utono wa. A asu u da baci dem vu banai, ma bana ta. A asu u da baci dem vu dusuki, nte dem ma dusuku pini. Ama a vunu a ka woko ta ama a va, Kashila ka vunu kpam ka woko ta Kashila ka va.

¹⁷ A asu u da baci vu kuwai, nte ma kuwa pini, kpam nte dem a ka cidangu mu pini. Ili i roku i pece mu n avu, bamu n ukpa, n folo ta Magono ma Zuba ma yan mu mavura cika.>>

18 An Na'omi wenei Rutu zuwa ta uma u ne u toni yi, aku u asaka yi utonusuko u gono.

19 Aku a lyai kapala na nwalu, hal a rawai a ilyuci i Batalami. An a uwai, aku gba ama yi a yain mazanga cika adama a le. Aka a ilyuci yi a danai, <<Na'omi da gban naha vi?>>

20 U wushunku le, <<Kotsu i doku i isa mu Na'omi† wa, shegai Mara, kpaci Kashila Uza u Ucira Gba u naka mu ta unambukatsuma cika.

21 An n lazai, ma ta gba n ili i'ya ma ciga, shegai gogo-na Magono ma Zuba ma gonuko mu de a kuwa akere a de. Nida ya isa mu Na'omi cina Magono ma Zuba ma kpatalaka mu de kucina, kpm Uza u Ucira Gba u sukunku mu madaƙa?>>

22 Tyoku da a yain Na'omi gonoi a uyamba u ne da la vi, kabolo n kajene ka ne Rutu uza u Muwabu. An a rawai a Batalami, cina a gita de manyan ma ilya i bale.

2

Rutu yain ku'yaru a kashina ka Boza

1 A yan ta vuma u roku vuma u pige kpm uza u utsari a ilyuci i Batalami uza u kala Boza, kumaci ku vali u Na'omi, wata, Elimele.

2 Kain ka te, Rutu uza u Muwabu u tonukoi Na'omi, <<Asaka n bana ku'yaru ku ilya a kashina ka uza da baci dem u wushunku mu n yain.>>

Aku Na'omi danai, <<Maku ma va, wala.>>

† 1:20 1:20 Kalen ka kala ka Na'omi n Tsiyahuda ka ipeli, Mara tani akoni, wata, unambukatsuma.

³ Pini nala, u banai wa tono aza a manyan yi a kucina. Aku u wokoi a kashina ka wa yan ku'yaru ki ka Boza ka, kumaci ku Elimele.

⁴ A'ari pini, aku Boza wutaj a Batalami u rawai tsaraj u danaɗa azamalinga yi, u danai, <<Magono ma Zuba ma rongo n aɗa.>>

Azamalinga yi a wushuki, <<Magono ma Zuba ma zuwuka vu dem una u shinga.>>

⁵ Aku u wecei uzapige u azamalinga yi, <<Ukere u yai u da nide vi?>>

⁶ U wushunku yi, <<Makere ma aza a Muwabu ma nala mi ma, uza da u tuwai kabolo n Na'omi.

⁷ Aya u tonuko tsu, <Yanyi ahankuri asaka numu n yain ku'yaru n cirangusu ilya i'ya aza a manyan ma ukapa yi a ka asakasa.> U gitaj ta manyan mi ili i usana utuwa gogo-na. Gogo-na da u tsaraj u dusuki a kulu tsaraj u wunvuga kenu.>>

⁸ Aku Boza rabai ara ne, u tonuko yi, <<Maku ma va, panaɗa mu! Kotsu vu bana ku'yaru a kashina ka roku wa, she a kashina ka na. Vu yansa manyan pini na vu rongo utono kucina ku nkere n da ma yansaɗa mu manyan.

⁹ Vu zuwa a'eshi a kashina ka baci dem a ka yan manyan, vu tono nkere mi de. Kpaci n tonuko de azamalinga yi kotsu a sawa vu wa. A'ayin a da baci dem vu panai kakuli, vu ba vu soi mini a ndele n da azamalinga yi a kenei.>>

¹⁰ Rutu kudangi u varai kaci a iyamba, u tonuko yi, <<Mpa kamoci ka, nida n tsaraj mpasa n shinga ara vunu naha hal vu wenike mu ukuna shinga?>>

¹¹ Boza wushunku yi, <<N pana ta gba ili i'ya vu yankai anuku a de tun a'ayin a da vali u vunu u

kuwai. N reve ta tyoku da vu asakai tata u vunu, na mma u vunu, n uyamba u vunu, n tyoku da kpam vu tuwai vu dusuki a uyamba u ama da vari vu revei wa.

¹² Asaka Magono ma Zuba ma tsupa vu ili i'ya vu yain. Asaka Magono ma Zuba Kashila ka Isara'ila uza da vu tuwai ara ne uzama asu u ukpawan u naka vu katsupi!>>

¹³ U danai, <<Uzapige, asaka n rongo utsarasa mpasa n shinga ara vunu. Vu yanka ta kagbashi ka vunu kadyanshi ka ugbamatangu asuvu, ko an u wokoi mpa ma a asuvu a nkere n da ma yansaka vu manyan wa.>>

¹⁴ A'ayin a ulya ilikulya Boza tonuko yi, <<Tuwa vu lyai ilikulya. Dabusa burodi u vunu a mini ma kalam ma mini ma cinwi.>> Aku u dusuki evu n azamalinga yi, Boza kpam naka yi ilya i'ya a zungi. U lya ta u cuwai hal gbam u lasai i roku.

¹⁵ An u 'yangai wa gita ku'yaru, aku Boza tonukoi azamalinga a ne, <<Asaka ni u 'yara a asuvu a ndolu n da i cai vi, kotsu i bishinka yi wa.

¹⁶ Kotsu i talaša a ndolu mi n i varangusi a iyamba tsara u purusa, kotsu i barana yi wa.>>

¹⁷ Adama a nala, Rutu yan ta ku'yaru a kashina ki hal kuvuli. An u lapai ili i'ya u tsarai, u tsa ta ilya evu n akundatsu a kuden kamanga.

¹⁸ U cangai u gonoi a ilyuci u ba u wenikei anuku a le ili i'ya u tsarai. U nakai kpam anuku a le kabuwi ka ilikulya ka u lyai u lasai vi.

¹⁹ Na'omi wece yi, <<Nte vu yain ku'yaru ara? Nte vu yain manyan? Kashila ka zuwuka uza da u kiranai n avu una u shinga!>>

Pini nala, Rutu tonuko yi ukuna u uza da u yain ku'yaru a kashina ka ne ki, u danai, <<Uza da n yain ku'yaru a kashina ka ne ara vi kala ka yi Boza.>>

²⁰ Na'omi tonukoi Rutu, <<Asaka Magono ma Zuba ma zuwuka yi una u shinga. Magono ma Zuba ma asaka uwenishike ukuna u shinga u ne a asu u aza uma n akushe wa.>> U doki u danai, <<Vuma nala vi kumaci ku evu ka tsu, uza u te da a asuvu a aza da a'ari malen ma uwusa tsu.>>

²¹ Aku Rutu uza u Muwabu danai, <<Bamu n nala gban, Boza vi u tonuko mu ta n bansa ku'yaru a kashina ka ne n rongo utono kucina ka azamalinga a ne hal she a kotso manyan mi.>>

²² Na'omi wushunki Rutu, <<Makere ma va, yan tyoku da u danai. U la ta shana vu yain ku'yaru a kashina a asu u da nkere n da ma yansa ka Boza vi manyan a'ari. Vu bana baci a kashina ka roku kau, a ka fuda ta a yanka vu ili i gbani de.>>

²³ Pini nala, Rutu lyai kapala n ku'yaru evu na nkere mi, hal she an a kotsoi manyan ma ilya i bale n ityabi. Gba a'ayin a nala yi u lya ta kapala na ndishi n anuku a ne Na'omi.

3

Rutu n Boza a asu u ulapa u ilya

¹ Kain ka te, Na'omi anuku a Rutu a tonuko yi, <<Makere ma va, u gan ta n zamuka vu vali vu tsara kuwa ka va wunvuga.

² Wundya na, Boza uza da u wushunku vu vu yain ku'yaru evu na nkere n da ma yansa ka yi manyan vi, kumaci ku tsunu ka ku evu. Pana na,

ara n kuvuli wa welikpe ta_ ilya i bale a asu u da a lapuka yi ilya yi.

³ Yan baci aku vu sumba_ vu gbara manivi ma magulani, vu uka aminya a vunu a da a lakai tsulobo. Pini nala, vu bana a asu u da a ka lapuka yi ilya yi, shegai kotsu vu asaka_ u reve an vari pini wa, she u kotso ulya n uso gba_.

⁴ A'ayin a da baci wa bana nvain, vu zuwa a'eshi mai a asu u da wa vaku; aku vu talukpa a'ene a ne vu vaku pini. Wa tonuko vu ta_ ili i'ya va yan.>>

⁵ Rutu vi danai, <<Ma yan ta_ gba_ ili i'ya vu danai.>>

⁶ U lazai ubana a asu u da a ka lapa ilya yi, u yain kpam gba_ ili i'ya anuku a ne a tonuko yi.

⁷ An Boza kotsoi ulya n uso, wari a asuvu a upana kayanyan ka ne, aku u zama_ asu u vaki evu n kabolo ka ilya ka a cirangi vi. Pini nala, Rutu banai sawu a asu u da Boza vaki u talukpai a'ene a ne u vaki pini.

⁸ An kayin ka pecei mere, aku Boza rikpanakaj_ ulapani, u kpatalai u wenei uka nvain evu n a'ene a ne.

⁹ U wece yi, <<Yayi?>>

U wushuki, <<Mpa Rutu kagbashi ka vunu. An u woko_ ada kumaci ku evu ku va, ada vari n malen ma va wusa mu. Ma folo vu, zuwa mu.>>*

¹⁰ Aku Boza danai, <<Maku ma va, asaka_ Magono ma Zuba ma zuwuka vu una_ u shinga. Ukuna u shinga u da vu wenikei aza a kuwa a tsunu gogo-na u la ta_ gbam_ u da vu gitai vu

* **3:9 3:9** N Tsiyahuda a yanka ta_ udani u <Pala mu n kunya ku upalaka ku vunu>, kpam kalen ka ne ka <Zuwa mu.>

wenikei anuku a vunu. Kpaci vu tono alobo wa, ko uza u utsari ko mayali.

¹¹ Adama a nala maku ma va, kotsu vu dambula wa, ma yanka vu ta gba ili i'ya va ciga. Gba aza a ilyuci i na a reve ta uma u vunu u lobonoi.

¹² Mayun da, mpa kumaci ku evu ka, uza da wari n malen ma wa wusa vu, shegai uza da lakai uwoko evu da kpam pini.

¹³ Wansa pini na. Kain ka wansa baci, u wushuku baci u sotuku vu, asaka yi u yain nala. Shegai wa ciga baci u yain nala wa, n tsina ta n kala ka Magono ma Zuba ma sotuku vu ta. Vaku pini na she usana.>>

¹⁴ Aku Rutu vaki a asu u a'ene a ne hal usana. Shegai u 'yangai n kpasani ku de kahu ama a wene yi a reve, kpaci Boza tonuko yi ta kotsu u asaka uza roku reve an uka tuwai a asu u ulapa u ilya vi wa.

¹⁵ Aku Boza tonuko yi, <<Tuko kunya ku upalaka ku vunu vu polo ka pini na.>> An u poloi, aku u tsunku yi pini akundatsu a ilya i bale kamanga. U canka yi aku u gonoi a ilyuci.

¹⁶ An u gonoi a kuwa, aku anuku a ne a wece yi, <<Nida wa, maku ma va?

Aku u tonuko yi gba tyoku da a yain n Boza vi.

¹⁷ U doki u danai, Boza tonuko mu ta, <<Ma asaka vu vu gono asu u anuku a vunu akere a de wa, da u naka gba mu ilya i bale i na yi.>>

¹⁸ Aku Na'omi danai, <<Maku ma va, vana vu wene ili i'ya ya gita, kpaci Boza wa wunvuga wa, she u wene ukuna u na u kotso ara.>>

4

Boza zuwai Rutu

¹ A'ari pini, aku Boza lazai ubana a asu u da a tsu dusukusu a utsutsu u ilyuci u dusuki de. Aku u wenei vuma da u danai kumaci ka ku lakai evu uza da wari n malen ma uwusa vi wa wura, u tonuko yi, <<Uza u va, tuwa na vu dusuku.>> Aku u ba u dusuki.

² Boza bolomgbonoi nkoshi ma ilyuci ama kupa u tonuko le a dusukusu. Aku a dusukusi.

³ Aku Boza tonuko kumaci ku ne ku evu ki, u danai, <<Na'omi uza da u wutai a uyamba u Muwabu u gonoi vi, wa ciga ta u denge kashina ka Elimele utoku u tsunu.

⁴ N wene ta u lobono ta vu reve. Va ciga baci vu wusa ka, she vu wusa ka pini na a kapala ka nkoshi ma ama a va kpam dem n a kapala ka aza da a'ari pini na ndishi. Va ciga tani baci wa, she vu dana tsara n reve i'ya ma yan. Kpaci uza wa la a kapala ka vunu wa, mpa kpam ma tono vu.>>

Aku vuma vi danai, <<Ma wusa ta ka.>>

⁵ Aku Boza tonuko yi, <<Kain ka baci va tsila kashina ki a kukere ku Na'omi, va sotuku ta dem Rutu uza u Muwabu, tsara kala ka vali u ne u da u kuwai ka rongo pini, ucanga u agadu u ne dem u rongo pini.>>

⁶ Aku kumaci ku ne ka ka lakai evu vi u danai, <<Nala baci, ma fuda kpam ma wusa kashina ki wa. Kpaci n yan baci nala, ma nangasa ta agadu a da ma naka mmuku n va. Ma fuda ma wusa ka wa, avu wusa ka.>>

⁷ Caupa de, aza a Isara'ila a'a ta n agadu, a da gba uza da baci wa naka utoku u ne kabala ka uwusa ili ko kpam utsila, u tsu fodo ta akpata a

ne u naḱa uza ḁa wa wusa ko wa tsila vi. Nala a tsu shamkpa ukuna vi a kapala ka ama.

⁸ Adama a nala, aku vuma vi fodoi akpata a ne u naḱai Boza u tonuko yi ku te, <<Tsila kashina ki.>>

⁹ Boza tonukoi nkoshi mi n aza ḁa a'ari pini a asu vi, <<Ara eḁa i wenei ukuna u na vi; wata, n tsila ta gba ili i'ya i'ari i Elimele n i mmuku n ne Kiliyo n Malo a kukere ku Na'omi.

¹⁰ Ma sotuku ta dem Rutu uza u Muwabu uza ḁa wari wa wolo Malo u woko uka u va. Tsara kala ka vali u ne u ḁa u kuwai ka rongo pini, ucanga u agadu u ne dem u rongo pini. Kpam kala ki ka cimba a asu u aza a kuwa a ne ko kpam aza a ilyuci i ne wa. Eḁa i wenei ukuna u na vi ara.>>

¹¹ Aku gba nkoshi mi n ama a ḁa a'ari a utsutsu u ilyuci yi a danai, <<Tsu wene ta. Asaka Magono ma Zuba ma zuwa uka ḁa wa uwa a kuwa ku vunu ara na vi u woko tyoku u Rahila n Liyatu, aza ḁa a wokoi ikaya i aza a Isara'ila. Asaka vu yain utsari a kagali ka Efurata vu yain kpam kala a Batalami.

¹² Asaka Magono ma Zuba ma naḱa vu mmuku a asu u uka u na vi, aza ḁa a ka yan kala tyoku u mmuku ma akaya tsunu Periza maku ma Tama n Yahuda.>>

Mmuku n tsikaya n Boza

¹³ Pini nala, Boza sotuki Rutu u banka yi a kuwa ku ne. Magono ma Zuba ma zuwukai Rutu una u shinga, u yain katsuma u matsai maku ma vali.

¹⁴ Aku aka a ilyuci yi a tonukoi Na'omi, <<Uza u una u shinga ḁa Magono ma Zuba! Gogo-na u naḱa vu ḁe matsikaya ma mari n malen ma

ukirana n avu. Aṣaka maku mi ma yain kala a asuvu a Sama'ila!

¹⁵ Wa woko ta uza da wa zuwusa uma u vunu u woko yavu usavu, u kirana kpam n avu vu kutsa baci. Kpaci kajene ka vunu uza da wa ciga vu, uza da u laka vu mmuku ma a'ali n shindere, aya u matsa yi!>>

¹⁶ Na'omi cangaṣa ta maku mi u wo yi yavu aya u matsa yi.

¹⁷ Aku atoku a ne aka aza a karen a le a danai, <<A matsaka de Na'omi maku ma vali.>> A neke yi kala Obida. Obida da tata u Yese, Yese kpam aya tata u Dawuda.

¹⁸ Makeci ma kagali ka Periza ma na: Periza da tata u Hezuron,

¹⁹ Hezuron da tata u Ram, Ram da tata u Aminadabu.

²⁰ Aminadabu da tata u Nashon, Nashon da tata u Salumuna.

²¹ Salumuna da tata u Boza, Boza da tata u Obida.

²² Obida da tata u Yese, Yese da tata u Dawuda.

Tsikimba OT

The Old Testament in the Tsikimba language of Nigeria: Tsikimba OT (Bible)

copyright © 2025 Language Development and Translation Initiative (LDTI)
and The Seed Company

Language: Auna (Tsikimba)

Contributor: The Seed Company

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-07-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 26 Jul 2025 from source files
dated 2 Jul 2025

f67ec42c-5bd8-5a06-a6a0-98e6c3898c18